

De joden in de brieven van Paulus en andere geschriften in het Nieuwe Testament

Citaten uit dit artikel:

'Deze drie hoofdstukken [9-11] uit de brief aan de Romeinen vormen de meest diepgaande beschouwing in heel het Nieuwe Testament over de situatie van de joden die niet in Jezus geloven.'

'Christus' kruisiging wordt gezien als een gebeurtenis die de door de Wet opgerichte scheidsmuur tussen joden en heidenen neerhaalde en die zo aan de haat een einde maakte. Het zal komen tot volmaakt harmonieuze betrekkingen. Christus heeft tussen beide groepen vrede gesticht, door uit die twee één nieuwe mens te scheppen, en beide in één lichaam met God te verzoenen.'

**Uit: *Het joodse volk en zijn heilige Geschriften in de christelijke bijbel,*
Pauselijke Bijbelcommissie, 2001.**

79. Om na te gaan wat de brieven van Paulus te zeggen hebben, zullen we ze volgens de meest algemeen aanvaarde indeling behandelen: eerst de zeven waarvan de authenticiteit algemeen erkend wordt (Rom, 1 en 2 Kor, Gal, Fil, 1 Tes, Film), daarna Efeziërs en Kolossenzen, tot slot de pastorale brieven (1 en 2 Tim, Tit). Daarna zullen we de brief aan de Hebreëen, de brieven van Petrus, Jakobus en Judas en de Apokalyps behandelen.

1. De joden in de brieven van Paulus waarvan de authenticiteit vaststaat

Persoonlijk blijft Paulus er steeds trots op van joodse afkomst te zijn (Rom 11,1). Over de tijd vóór zijn bekering verklaart hij: "Ik heb het ver gebracht in de joodse godsdienst, vele leeftijdsgenoten onder mijn volk overtreffend in mijn grenzeloze ijver voor de overleveringen van mijn voorouders" (Gal 1,14). Eenmaal apostel geworden van Christus zegt hij over zijn rivalen: "Zijn zij Hebreëen? Ik ook! Zijn zij Israëlieten? Ik ook! Zijn zij kinderen van Abraham? Ik ook!" (2Kor 11,22). Toch weet hij al deze voordelen te relativiseren, en zegt: "Wat winst was voor mij, ben ik omwille van Christus gaan beschouwen als verlies" (Fil 3,7).

Niettemin blijft hij denken en redeneren als een jood. Zijn denkwereld is duidelijk geheel doortrokken van joodse denkbeelden. In zijn geschriften treft men, zoals we hierboven hebben

gezegd, niet alleen voortdurend verwijzingen aan naar het Oude Testament, maar ook veel sporen van joodse overleveringen. Bovendien maakt Paulus voor zijn exegese en bewijsvoering vaak gebruik van rabbijnse technieken (vgl. I.D.3, 14).

De banden van Paulus met het jodendom blijken ook uit zijn moreel onderricht. Hoewel hij zich verzet tegen de aanmatigende houding van de aanhangers van de Wet, gebruikt hij zelf een voorschrift uit de Wet, Lv 19,18 ("u zult uw naaste liefhebben als uzelf") om heel de moraal samen te vatten.³²⁸ Deze manier om de Wet in één voorschrift samen te vatten is overigens typisch joods, zoals blijkt uit de bekende anekdote waarin Rabbi Hillel en Rabbi Sjammai, tijdgenoten van Jezus, de hoofdrol spelen.³²⁹

Hoe stond de apostel tegenover de joden? In beginsel, positief. Hij noemt hen "mijn broeders, mijn lijfelijke verwanten" (Rom 9,3). Omdat hij ervan overtuigd was dat Christus' evangelie "een goddelijke kracht is tot redding van ieder die erin gelooft, allereerst de joden" (Rom 1,16), verlangde hij ernaar hun het geloof door te geven, en liet hij daartoe geen middel ongebruikt. Hij mocht zeggen: "Bij de joden leef ik als jood om de joden te winnen" (1Kor 9,20) en zelfs "met hen die onder de Wet staan, leef ik als aan de Wet onderworpen – hoewel zelf niet gebonden aan de Wet – om hen die onder de Wet staan, te winnen" (1Kor 9,20). Zelfs in zijn apostolaat onder de heidenen probeerde hij indirect zijn stamgenoten van dienst te zijn "in de hoop er enkelen van te redden" (Rom 11,14).

Daartoe rekende hij op hun gevoelens van naijver (11,11.14): het zien van de buitengewone geestelijke vruchtbaarheid die de bekeerde heidenen te danken hadden aan hun geloof in Jezus Christus, zou bij de joden het verlangen wekken zich niet te laten overtreffen, en zou hen ertoe brengen om zelf ook aan dat geloof gehoor te geven.

Het verzet van de meeste joden tegen de christelijke prediking vervulde Paulus' hart met "grote droefheid en een pijn die niet ophoudt" (Rom 9,2), waaruit de diepte van zijn gevoelens voor hen blijkt. Hij zegt dat hij bereid is omwille van hen het grootste en onmogelijkste offer te aanvaarden, namelijk zelf "vervloekt" en van Christus gescheiden te zijn (9,3). Zijn pijn en genegenheid doen hem naar een oplossing zoeken: in drie lange hoofdstukken (Rom 9-11) gaat hij, in het licht van Christus en de Schrift, diep in op de kwestie, of liever op het mysterie, van de plaats die Israël in Gods heilsplan inneemt, en hij eindigt zijn betoog pas wanneer hij tot de slotsom is gekomen: "en zo zal tenslotte heel Israël gered worden" (Rom 11,26). Deze drie hoofdstukken uit de brief aan de Romeinen vormen de meest diepgaande beschouwing in heel het Nieuwe Testament over de situatie van de joden die niet in Jezus geloven. Paulus schrijft er zijn uitgekristalliseerde gedachten in uit.

De oplossing die hij voorstelt is gebaseerd op de Schrift, die op bepaalde momenten het heil alleen aan een "rest" van Israël belooft.³³⁰ In deze fase van de heilsgeschiedenis is er dus slechts een "rest" van Israëlieten die in Jezus Christus geloven, maar met deze situatie is niet het laatste woord gezegd. Paulus merkt op dat nu reeds de aanwezigheid van de "rest" bewijst dat "God zijn volk niet heeft verstoten" (11,1). Het blijft nog steeds een "heilig" volk, dat wil zeggen nauw verbonden met God. Het is heilig omdat het voortkomt uit een heilige wortel, zijn voorvaderen, en omdat zijn "eerstelingen" geheiligd zijn (11,16). Paulus geeft niet duidelijk aan of hij met "eerstelingen" Israëls voorvaderen dan wel de door geloof en doopsel geheiligde "rest" bedoelt. Vervolgens maakt hij gebruik van de aan de landbouw ontleende beeldspraak over de plant, waarbij hij spreekt over enkele afgesneden takken en over enting (11,17-24).

Zoals men zal begrijpen, zijn de paar afgesneden takken de Israëlieten die Jezus Christus hebben afgewezen, en de geënte loten zijn de christen geworden heidenen. Zoals we reeds opmerkten, preekt Paulus aan deze laatste bescheidenheid: "de wortel draagt jou, en niet jij de wortel" (11,18). Voor de afgesneden takken opent hij een nieuw toekomstperspectief: "God is bij machte hen opnieuw te enten" (11,23); dat zal zelfs gemakkelijker zijn dan in het geval van de heidenen, want het gaat om "de stam van de eigen olijfboom" (11,24). Uiteindelijk is Gods heilsplan aangaande Israël heel en al positief: "als hun misstap de wereld verrijkt heeft, wat mogen wij dan niet verwachten als zij hun tekort zullen aanvullen!" (11,12). God heeft hun een verbond van ontferming bereid (11,27.31).

80. In de jaren die aan het schrijven van de brief aan de Romeinen voorafgingen werd Paulus geconfronteerd met de hardnekkige tegenstand van veel van zijn "verwanten naar het vlees", en had hij zich daarom zo nu en dan op heftige wijze verdedigd. Over de tegenstand van de kant van de joden schrijft hij: "Vijf maal kreeg ik van de joden de veertig-min-één" (vgl. Dt 25,3); en kort daarop schrijft hij dat hij het hoofd heeft moeten bieden aan gevaren zowel van de kant van zijn eigen volk als van de heidenen (2Kor 11,24.26). Als hij deze droeve feiten vermeldt, voegt hij er geen enkel commentaar aan toe. Hij was bereid tot "gemeenschap met Christus' lijden" (Fil 3,10). Maar zeer fel reageert hij als joden zijn apostolaat onder de heidenen belemmeren. Dat zien we in een passage uit de eerste brief aan de Tessalonicenzen (2,14-16). Deze verzen staan in een zo sterk contrast met de houding die Paulus gewoonlijk tegenover de joden aanneemt, dat men geprobeerd heeft aan te tonen dat ze niet van hem waren, of getracht heeft de felheid ervan te verzachten. Maar gezien de eenstemmigheid van de handschriften kan men die verzen niet buiten beschouwing laten, en de strekking van de zin in haar geheel laat niet toe de beschuldiging alleen te laten slaan op de inwoners van Judea, zoals wel werd gesuggereerd. Het slotvers is bikkelhard: "Gods toorn is in volle mate over hen gekomen" (1Tes 2,16). Dit vers roept herinneringen op aan de voorspellingen van Jeremia,³³¹ en aan de zin uit

2Kr 36,16: “de toorn van de HEER moest wel onverbiddelijk neerkomen op zijn volk.” Deze voorspellingen en deze zin voorspelden de nationale ramp van 587 voor Christus: belegering en inname van Jeruzalem, de Tempel gaat in vlammen op, het volk wordt gedeporteerd. Blijkbaar voorzag Paulus een nationale ramp van vergelijkbare omvang. Wat dit betreft, moet wel worden opgemerkt dat de gebeurtenissen van 587 niet het definitieve einde hadden betekend. De HEER had daarna medelijden gekregen met zijn volk. Daaruit volgt dat het vreselijke toekomstbeeld van Paulus – dat helaas werkelijkheid is geworden – een latere verzoening niet uitsloot.

Naar aanleiding van het leed dat de christenen van Tessalonica door hun landgenoten was aangedaan, herinnert Paulus in 1Tes 2,14-16 eraan dat de Kerken in Judea hetzelfde lot hadden ondergaan van de kant van de joden, en hij beschuldigt de laatsten van een reeks wandaden: “ze hebben de Heer Jezus en de profeten gedood, ze hebben ons vervolgd”; de zin gaat van de verleden tijd over naar de tegenwoordige tijd: “ze behagen niet aan God en gaan tegen alle mensen in, ze willen ons beletten tot de heidenen te spreken opdat die gered worden.” Het is duidelijk dat dit laatste verwijt voor Paulus het zwaarste telt, en ten grondslag ligt aan de twee negatieve opmerkingen die eraan vooraf gaan. Omdat de joden de christelijke prediking aan de heidenen willen beletten, “gaan ze tegen alle mensen in”³³² en “behagen ze niet aan God”. Door zich op alle mogelijke manieren te verzetten tegen de christelijke prediking, tonen de joden uit Paulus’ tijd zich geestverwanten van diegenen onder hun vaders die de profeten hebben gedood, en van diegenen onder hun broeders die eisten dat Jezus ter dood zou worden gebracht. Het heeft er de schijn van dat de uitspraken van Paulus op alle joden slaan, en dat hij daarmee de schuld voor Jezus’ dood zonder enig onderscheid aan alle joden toeschrijft; het anti-jodendom vat ze zo op. Maar als men ze binnen hun context plaatst, zijn ze alleen gericht tegen de joden die zich verzetten tegen de prediking aan de heidenen en dus tegen het heil van deze laatsten. Als dat verzet ophoudt, houdt ook de beschuldiging niet langer stand.

Een andere polemische passage staat in Fil 3,2-3: “Pas op voor de honden, pas op voor de saboteurs, pas op voor de versnedenen (*katakommè*)! Want wij zijn de besnedenen (*peritomè*).” Tegen wie heeft de apostel het hier? Deze aanmaningen missen voldoende duidelijkheid, en men kan ze daarom niet met zekerheid duiden, maar men kan minstens uitsluiten dat er de joden mee bedoeld zouden zijn. Volgens een vrij algemene opvatting zou Paulus denken aan judaïserende christenen die de besnijdenis wilden opleggen aan christenen die uit “de volken” afkomstig waren. Fel zou Paulus op hen de overdrachtelijke uitdrukking “honden” toepassen die de joden soms voor de rituele onreinheid van de heidenen gebruikten (Mt 15,26), en hij zou zich minachtend uitlaten over de lichamelijke besnijdenis, door die ironisch “versnijdenis” te noemen (vgl. Gal 5,12) en een geestelijke besnijdenis daartegenover te stellen, zoals reeds in Deuteronomium gebeurde, waar gesproken wordt over de besnijdenis van het hart.³³³ In dat geval zou de passage gezien moeten worden in de context van het geschil binnen de christelijke kerken over de joodse leefregels, zoals in de brief aan de Galaten. Maar waarschijnlijk is het beter om, zoals in Apk 22,15, te verwijzen naar het heidens milieu waarin de Filippenzen leefden, en te veronderstellen dat Paulus de heidense zeden bedoelt: seksuele afwijkingen, immoreel handelen, cultische zelfverminderingen in de vruchtbaarheidsriten.³³⁴

81. Zoals we reeds zagen [[>] 55], maakt Paulus met betrekking tot het nageslacht van Abraham een onderscheid tussen “de kinderen van de belofte, zoals Isaak”, die ook kinderen zijn “naar de Geest”, en kinderen “naar de natuur”.³³⁵ Het is niet voldoende “kinderen naar de natuur” te zijn om “kinderen te zijn van God” (Rom 9,8), want wezenlijke voorwaarde is zich aan te sluiten bij Hem “die God heeft gezonden ... opdat wij de rang van zonen zouden krijgen” (Gal 4,4-5).

In een ander verband maakt de apostel dat onderscheid niet, maar spreekt hij over de joden in het algemeen. Hij verklaart dan dat zij op anderen voor hebben dat hun de godsspraken zijn toevertrouwd (Rom 3,1-2). Toch heeft dit

voorrecht hen er niet van gevrijwaard, te staan onder de heerschappij van de zonde (3,9-19), en moeten zij dus de rechtvaardiging verkrijgen door in Christus te geloven, en niet door de Wet te onderhouden (3,20-22).

Als hij de situatie bespreekt van de joden die zich niet bij Christus hebben aangesloten, staat Paulus erop zijn grote hoogachting voor hen uit te spreken, door de wonderbare gaven op te sommen die zij van God hebben ontvangen: “Hun (de Israëlieten) (behoort) het kinschap, de heerlijkheid, de verbonden, de wetgeving, de eredienst en de beloften; van hen zijn de aartsvaders en uit hen (komt) Christus lijfelijk (voort), Hij die God is, boven alles verheven en geprezen tot in eeuwigheid! Amen” (Rom 9,4-5).³³⁶ Hoewel er in de zin geen werkwoorden staan kan er nauwelijks aan worden getwijfeld dat Paulus wil spreken van een werkelijk bezitten (vgl. 11,29), ook al is dat volgens hem niet voldoende; de belangrijkste gave van God, zijn Zoon, wijzen zij immers af, hoewel Hij lijfelijk uit hen is voortgekomen. Paulus getuigt over hen dat zij “godsdienstige ijver hebben”, maar voegt eraan toe: “het is ijver zonder inzicht. Met hun miskenning van Gods gerechtigheid en hun pogen een eigen gerechtigheid op te richten, hebben zij zich niet aan de gerechtigheid van God onderworpen” (10,2-3). Niettemin laat God hen niet in de steek. Hij is van plan hun barmhartigheid te bewijzen. “De verstening die over een deel van Israël is gekomen” is maar een voorlopige fase, die tijdelijk van nut is (11,25), maar gevolgd zal worden door het heil (11,26). Paulus vat de situatie samen in een antithetische zin die gevolgd wordt door een positieve uitspraak: “Al staan zij vijandig tegenover het evangelie omwille van u, toch blijven het Gods geliefden krachtens zijn uitverkiezing, omwille van de aartsvaders. Want God kent geen berouw over zijn genadegaven of zijn roeping” (11,28-29).

Paulus ziet de situatie realistisch onder ogen. De volgelingen van Christus en de joden die niet in Hem geloven, staan vijandig tegenover elkaar. Deze joden betwisten het christelijk geloof; ze aanvaarden niet dat Jezus hun Messias (*Christus*) en de Zoon van God zou zijn. De christenen kunnen niet anders dan de stellingname van deze joden bestrijden. Maar dieper nog dan deze

vijandige houding tegenover elkaar is er thans een verhouding van wederzijdse genegenheid, en deze is blijvend van aard zoals die andere slechts een tijdelijk karakter heeft.

2. De joden in de andere brieven

82. In de brief aan de *Kolossenzen* komt het woord “jood” slechts eenmaal voor, in een zin waarin gezegd wordt dat in de nieuwe mens “geen sprake meer is van Griek of jood”, waaraan meteen een soortgelijke uitdrukking wordt toegevoegd: “besnedene of onbesnedene”; maar er is alleen “Christus, alles in allen” (Kol 3,11). Volgens deze zin, waarin we de leer terugvinden van Gal 3,28 en Rom 10,12, is jood-zijn geheel irrelevant voor de fundamentele relatie met Christus. De zin spreekt geen enkel oordeel uit over de joden, en evenmin over de Grieken.

De betekenis van de besnijdenis vóór Christus’ komst wordt indirect aangegeven, als de schrijver de *Kolossenzen* erop wijst dat zij “dood waren door (hun) overtredingen en (omdat zij) als onbesnedenen leefden” (2,13). Maar die betekenis van de joodse besnijdenis is overschaduwed door de “besnijdenis van Christus”, “een besnijdenis, niet door mensenhanden, maar door het afleggen van het lichaam van de zonde” (2,11); hierin is een toespeling zichtbaar op het delen van de christenen in de dood van Christus door middel van het doopsel (vgl. Rom 6,3-6). Daaruit volgt dat de godsdienstige situatie van de joden die niet in Christus geloven, onbevredigend is, maar deze consequentie wordt niet uitgesproken.

In de brief aan *Efeziërs* komt het woord “jood” niet één keer voor. Slechts eenmaal spreekt ze van “onbesnedenheid” en “besnijdenis”, in een zin, waarin een toespeling gemaakt wordt op de minachting van de joden voor de heidenen. Deze werden “onbesnedenen” genoemd door hen die zich “besnedenen” noemden (2,11). Van de andere kant: overeenkomstig hetgeen de brieven aan de Galaten en aan de Romeinen leren, beschrijft de schrijver, sprekend namens de joden-christenen, hoe hun situatie als jood was vóór hun bekering, en gebruikt daarbij negatieve termen: ze

behoorden tot de “ongehoorzamen”, samen met de heidenen (2,2-3), “lieten (hun) leven beheersen door zondige begeerten”; zij waren dus “een voorwerp van Gods toorn zoals de anderen” (2,3). Maar een andere passage uit deze brief schildert indirect een ander, dit keer positief, beeld van de situatie van de joden, door het droeve lot te beschrijven van de niet-joden die “van Christus waren gescheiden, uitgesloten van Israël's burgerschap, vreemd aan de verbondsbeloften, zonder hoop en zonder God in de wereld” (2,12). Op deze manier worden de voorrechten van de joden met grote waardering naar voren gebracht.

Het voornaamste thema van deze brief is juist, geestdriftig te verzekeren dat deze voorrechten die door Christus' komst hun hoogste graad van volmaaktheid bereikten, voortaan ook binnen het bereik zijn van de heidenen, “mede-erfgenamen, leden van hetzelfde lichaam, deelgenoten van de belofte in Christus Jezus” (3,6). Christus' kruisiging wordt gezien als een gebeurtenis die de door de Wet opgerichte scheidsmuur tussen joden en heidenen neerhaalde en die zo aan de haat een einde maakte (2,14). Het zal komen tot volmaakt harmonieuze betrekkingen. Christus heeft tussen beide groepen vrede gesticht, door uit die twee één nieuwe mens te scheppen, en beide in één lichaam met God te verzoenen (2,15-16). Over de afwijzing van het christelijk geloof door de meeste joden wordt niet gerept. Men blijft in een vredelievende sfeer.

Omdat de *pastorale brieven* zich bezighouden met de interne organisatie van de christelijke gemeenten, spreken zij nooit over de joden. Er staat slechts een enkele toespeling op de “besnedenen” (Tit 1,10), maar het gaat daarbij om joden-christenen die tot de gemeente behoren. Ze worden bekritiseerd omdat zij meer dan de andere leden van de gemeente “zich niets laten gezegen, praatjesmakers zijn die anderen het hoofd op hol brengen”. Van de andere kant veronderstelt men dat de waarschuwing in 1Tim 4 en Tit 3,9 voor “eindeloze geslachtslijsten” betrekking hebben op joodse bespiegelingen aangaande personen uit het Oude Testament, “joodse mythen” (Tit 1,14).

Ook in de *brief aan de Hebreëen* worden “de joden” nooit genoemd, evenmin overigens als

“de Hebreëen”! Een keer spreekt ze over “de zonen van Israël”, maar dat is naar aanleiding van de Uittocht (Heb 11,22), en twee keer over “het volk van God”.³³⁷ Ze spreekt over de joodse priesters, die ze aanduidt als “zij die dienst doen in de tempel” (13,10) en zij geeft aan hoever die afstaan van de christelijke eredienst. Positief herinnert zij aan de banden van Jezus met de “nakomelingen van Abraham” (2,16) en met de stam Juda (7,14). De schrijver toont de ontoereikendheid aan van de instellingen van het Oude Testament, vooral van zijn offerdienst, maar doet dit steeds steunend op het Oude Testament zelf, waarvan hij volledig erkent dat daarin de goddelijke openbaring ligt vervat. Aangaande de Israëlieten van de voorgaande eeuwen spreekt de schrijver geen eenzijdige waardeoordelen uit; wat hij over hen zegt, komt getrouw overeen met de oordelen van het Oude Testament zelf: dat wil zeggen dat de schrijver, bij het citeren en becommentariëren van Ps 95,7-11, wijst op het gebrek aan geloof van de mensen in de tijd van de Uittocht,³³⁸ maar dat hij van de andere kant schitterende voorbeelden van geloof schildert, zoals die door de eeuwen heen door Abraham en zijn nakomelingen werden gegeven (11,8-38). Wanneer de brief aan de Hebreëen spreekt over het lijden van Christus, wordt in het geheel niets gezegd over de verantwoordelijkheid van de joodse gezagsdragers, maar enkel dat Jezus zoveel tegenstand te verduren heeft gehad “van zondaars”.³³⁹

Dezelfde opmerking geldt voor de *Eerste brief van Petrus*, die herinnert aan het lijden van Christus met de woorden: “de Heer werd verworpen *door de mensen*” (1Pe 2,4), zonder nadere aanduiding. Deze brief kent aan de christenen de eretiteln toe van het volk van Israël,³⁴⁰ maar zonder enige polemische bijklank. Hij noemt de joden nooit. Zo is het ook met de brief van Jakobus, de tweede brief van Petrus en de brief van Judas. Deze brieven zijn geheel doortrokken van joodse tradities, maar het vraagstuk van de betrekkingen tussen de christelijke Kerk en de joden uit die tijd komt er niet in aan de orde.

3. De joden in de Apokalyps

83. Dat de Apokalyps zeer positief oordeelt over de joden blijkt in het hele boek, maar in het bijzonder waar melding wordt gemaakt van de 144.000 “dienstknechten van onze God”, getekend met het zegel van de levende God “op hun voorhoofd” (Apk 7,2-4), die afkomstig zijn uit alle stammen van Israël, en een voor een worden opgesomd (iets unieks in het Nieuwe Testament: Apk 7,5-8). De Apokalyps bereikt zijn hoogtepunt in de beschrijving van “het nieuwe Jeruzalem” (Apk 21,2) met zijn “twaalf poorten” waarop “de namen gegrift waren van de twaalf stammen van Israël” (Apk 21,12), overeenkomstig “de namen van de twaalf apostelen van het Lam” op de twaalf grondstenen van de stad (21,14).

In twee gelijkkluidende zinnen (2,9 en 3,9) wordt gesproken over hen die “zich joden noemen maar het niet zijn”; de schrijver verwerpt hun aanspraken, en noemt hen “een synagoge van satan”. In 2,9 worden die zogenaamde joden ervan beschuldigd dat zij de christelijke gemeente van Smyrna belasteren. In 3,9 kondigt Christus aan, dat ze gedwongen zullen worden om aan de christenen van Filadelfia eer te bewijzen. Deze zinnen suggereren dat de christenen de titel van joden ontzeggen aan Israëlieten die hen belasteren en zich aldus aan de zijde scharen van satan, “de aanklager van onze broeders” (Apk 12,10). Op zich wordt de benaming “joden” dus positief en als een eretitel gewaardeerd, en een synagoge die daadwerkelijk vijandig staat tegenover de christenen, mag daar geen aanspraak op maken.

Uit: hoofdstuk 3 van *Het joodse volk en zijn heilige Geschriften in de christelijke bijbel*.

Zie 0108 op www.stucom.nl voor het hele document.

Hoofdstuk 3 omvat:

III. DE JODEN IN HET NIEUWE TESTAMENT

- A. UITEENLOPENDE STANDPUNTEN IN HET JODENDOM VAN NA DE BALLINGSCHAP
 - 1. De laatste eeuwen vóór Jezus Christus
 - 2. De eerste periode van dertig à veertig jaar van de eerste eeuw n. Chr. in Palestina **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
 - 3. De tweede periode van dertig à veertig jaar van de eerste eeuw n. Chr. in Palestina
 - 4. De laatste periode van dertig à veertig jaar van de eerste eeuw n. Chr. in Palestina
- B. DE JODEN IN DE EVANGELIES EN IN DE HANDELINGEN VAN DE APOSTELEN
 - 1. Het evangelie volgens Matteüs
 - 2. Het evangelie volgens Marcus
 - 3. Het evangelie volgens Lucas en de Handelingen van de Apostelen
 - 4. Het evangelie volgens Johannes
 - 5. Conclusie
- C. DE JODEN IN DE BRIEVEN VAN PAULUS EN ANDERE GESCHRIFTEN IN HET NIEUWE TESTAMENT
 - 1. De joden in de brieven van Paulus waarvan de authenticiteit vaststaat
 - 2. De joden in de andere brieven
 - 3. De joden in de Apokalyps

Bron: *Kerkelijke Documentatie* jrg 30, nr 9-10, 20 december 2002. Besteladres: bestel@rkk.nl.
Meer over dit onderwerp in de rubriek Joden - christenen op www.stucom.nl

Dit is document 0245 op www.stucom.nl